

ZNACZENIE POWSTANIA I ROLA NRD DLA POKOJU I BEZPIECZEŃSTWA EUROPEJSKIEGO

Geneza Niemieckiej Republiki Demokratycznej jest ściśle związana ze specyficznym rozwojem sytuacji politycznej w Niemczech po zakończeniu II wojny światowej. Powstanie w 1949 roku dwóch odrębnych państw niemieckich — NRD i NRF — było szczytowym punktem rozłamu we współpracy czterech mocarstw okupacyjnych w stosunku do rezgromionej Rzeszy hitlerowskiej. Zasady tej współpracy zostały przez zwycięskie mocarstwa uzgodnione przede wszystkim na konferencji poczdamskiej (lipiec—sierpień 1945 r.). Miały one zapobiec raz na zawsze możliwości agresji ze strony Niemiec.

Postulat utrzymania jedności politycznej i gospodarczej państwa niemieckiego oraz prowadzenia przez mocarstwa okupacyjne wspólnie uzgadnianej polityki w sprawach dotyczących Niemiec jako całości nie został nigdy faktycznie zrealizowany. Już od początków okupacji zaczęły występować między mocarstwami zachodnimi (USA, W. Brytania, Francja) a Związkiem Radzieckim zasadnicze różnice w poglądach na problem niemiecki. Rzutowało to oczywiście na efekty działalności organów okupacyjnych powołanych do wykonywania władzy najwyższej w Niemczech, tym bardziej, że decyzje podejmowane przez te organa zapadać musiały jednogłośnie. W wyniku pogłębiających się nieporozumień między okupantami, doszło do zaprzestania działalności przez główne organa ich władzy w Niemczech: Sojuszniczej Rady Kontroli 20 marca 1948 roku, a 1 lipca tegoż samego roku Sojuszniczej Komentantury Berlina.

Różnice koncepcji politycznych i ekonomicznych mocarstw zachodnich i ZSRR istniały odnośnie wszystkich kluczowych problemów powojennych Niemiec. Przykładowo można tu wymienić tak ważne zagadnienia, jak: sprawa reparacji wojennych, ukarania zbrodniarzy hitlerowskich, reedukacji społeczeństwa niemieckiego. Nie było też zgodności poglądów na sprawy dotyczące przyszłości Niemiec, a mianowicie co do treści traktatu pokojowego, gwarancji uniemożliwiających odradzanie się militarystyki niemieckiego, modelu ustroju politycznego odrodzonego państwa niemieckiego.

Również pod względem polityki gospodarczej, rozwój stref zachodnich poszedł całkowicie w odmiennym kierunku niż strefa radziecka. Mianowicie w strefach zachodnich utrzymano i zezwolono na dalszy rozwój gospodarki kapitalistycznej ze wszystkimi płynącymi z tego faktu konsekwencjami. Natomiast w strefie radzieckiej przystąpiono do przeprowadzenia całkowitej zmiany ustroju gospodarczego, wychodząc ze słusznego założenia, iż dotychczasowy ustrój społeczno-gospodarczy stanowił zawsze potencjalną groźbę odradzania się niebezpieczeństwa niemieckiego.

Jeśli chodzi o podział gospodarczy Niemiec, to utrwaliła go separatystyczna reforma walutowa przeprowadzona w strefach zachodnich w czerwcu 1949 roku, a następnie włączenie ich do sfery działania Planu Marshalla.

Celem mocarstw zachodnich, prowadzenia polityki sprzecznej z założeniami uzgodnionymi wspólnie ze Związkiem Radzieckim było nie tylko wyklu-

czenie ZSRR od możliwości współdecydowania o losach tych części Niemiec, które znalazły się pod ich okupacją, lecz — co się z biegiem czasu okazało — utworzenie odrębnego państwa niemieckiego.

Przygotowania do utworzenia państwa zachodnioniemieckiego zakończone zostały we wrześniu 1949 roku powstaniem Niemieckiej Republiki Federalnej. Inicjatywa mocarstw zachodnich powołania do życia NRF ostatecznie przekreśliła status Niemiec jako jednolitego państwa.

Powstanie Niemieckiej Republiki Demokratycznej było konsekwencją określonego etapu rozwoju sytuacji politycznej w Niemczech, charakteryzującego się ostatecznym rozbiem jedności Niemiec wskutek polityki mocarstw zachodnich. Jednakże, ukształtowanie się podstaw społeczno-gospodarczych i ustrojowych tego państwa, było rezultatem procesów zachodzących w radzieckiej strefie okupacyjnej od początków jej utworzenia.

Już 10 czerwca 1945 roku, rozkazem nr 2¹ Radziecka Administracja Wojskowa zezwoliła na utworzenie i działalność stronictw antyfaszystowskich stawiających sobie za cel ostateczne wykorzystanie pozostałości nazizmu oraz odbudowę demokratycznych podstaw wolności obywatelskich w Niemczech. Zezwolono też na podjęcie działalności przez Związki Zawodowe i inne organizacje powołane do ochrony interesów i praw mas pracujących.

Pierwszą partią polityczną, która reaktywowała się po ogłoszeniu tego rozkazu, była Komunistyczna Partia Niemiec (KPD — Komunistische Partei Deutschlands). W odezwie ogłoszonej 11 czerwca 1945 roku, Komitet Centralny KPD przedstawił swe stanowisko w sprawie politycznego rozwoju Niemiec. Odezwa ta stwierdzała między innymi, że:

„Stoimy na stanowisku, że decydujące interesy narodu niemieckiego dyktują obecnie Niemcom inną drogę..., a mianowicie drogę tworzenia ustroju antyfaszystowskiego i demokratycznego. W obecnym historycznym punkcie zwrotnym my, komuniści, wzywamy wszystkich pracujących, wszystkie demokratyczne i postępowe siły narodu do wielkiej walki o demokratyczne odnowienie Niemiec, o odrodzenie naszego kraju”².

Przeobrażenia społeczne i polityczne zachodzące w radzieckiej strefie okupacyjnej były rezultatem działania dwóch czynników: decyzji podejmowanych przez radzieckie władze okupacyjne, oraz ich realizacji przez niemiecką administrację lokalną. Doniosły wpływ na tego rodzaju przeobrażenia wywierały także wszelkiego rodzaju inicjatywy z jakimi występowały partie i organizacje społeczne.

Postępujący z biegiem czasu rozwój strefy, zwłaszcza na polu gospodarczym, powodował, iż coraz bardziej odczuwana była potrzeba istnienia centralnej administracji niemieckiej posiadającej szerokie pełnomocnictwa i uprawnionej do wydawania dyrektyw dla całego obszaru strefy. Powołanie takiej administracji było tym bardziej niezbędne, iż nie było widoków na utworzenie centralnego rządu niemieckiego.

Trudno przytoczyć w ramach tego zwięzłego referatu wszystkie etapy przemian, które musiała przejść radziecka strefa okupacyjna nim na jej obszarze utworzona została Niemiecka Republika Demokratyczna. Zachodzące przemiany struktury społeczno-gospodarczej strefy wymagały umocnienia postępowych niemieckich sił politycznych, które zagwarantować miały trwałość wprowadzanych przeobrażeń. Szczególny nacisk położono więc na opracowa-

¹ Niemiecka Republika Demokratyczna. Materiał i dokumenty. Warszawa 1950, ss. 41—42.

² Tamże, s. 43.

nie programu politycznego mającego zapewnić rzeczywiście demokratyczny rozwój tej części Niemiec.

NRD powstała 7 października 1949 roku. Był to jednocześnie dzień uchwalenia ustawy o konstytucji NRD i powołaniu Tymczasowego Rządu NRD.

Program nowoutworzonego rządu w zakresie polityki zagranicznej zapowiadał działanie w całkowitej zgodzie z postanowieniami poczdamskimi i innymi deklaracjami czterech mocarstw dotyczącymi Niemiec. Jednocześnie rząd zapowiedział prowadzić zdecydowaną walkę z duchem faszyzmu i militaryzmu³. Innym fundamentalnym celem, jaki miał przyświecać nowemu rządowi, miała być dążność do stworzenia z Niemiec państwa demokratycznego i odbudowa pokojowych i przyjaznych stosunków ze wszystkimi państwami świata⁴.

Zasady tej polityki podniesione zostały do rangi normy konstytucyjnej w art. 5 konstytucji z 7 października 1949 r.⁵

Program rządu i konstytucja zostały przedłożone przez Tymczasową Izbę Ludową NRD rządowi radzieckiemu z prośbą o zatwierdzenie, a tym samym o wyrażenie zgody na utworzenie organu ustawodawczego, wybór prezydenta i podjęcie działalności przez rząd NRD. Uzyskanie tego rodzaju aprobaty ze strony Związku Radzieckiego, wynikało z faktu, że ZSRR sprawował władzę najwyższą na terytorium stanowiącym obszar NRD.

Rząd radziecki w deklaracji szefa Radzieckiej Administracji Wojskowej gen. Czujkowa z 10 października 1949 roku wyraził zgodę na wprowadzenie w życie konstytucji i działalność rządu. W uzasadnieniu tej decyzji między innymi czytamy, że Związek Radziecki „...przyjmuje do wiadomości, że Rząd Tymczasowy będzie stał na stanowisku uchwał konferencji poczdamskiej i będzie wykonywał zobowiązania, wynikające ze wspólnie podjętych uchwał czterech mocarstw⁶.

Polityka mocarstw zachodnich charakteryzująca się stopniowym odchodzeniem od litery Układu Poczdamskiego, była nie tylko bezpośrednią przyczyną przekreślenia jedności Niemiec, lecz również zadecydowała o tym, iż oba państwa niemieckie dzielą głębokie różnice ideologiczne, polityczne i gospodarcze. Oczywiście różnice te występują także z całą jaskrawością na płaszczyźnie polityki zagranicznej uprawianej przez oba państwa niemieckie. Polityka zagraniczna stanowi bowiem odbicie polityki wewnętrznej danego państwa i jest wyrazem jego ustroju klasowego.

Analizując zasadnicze cechy polityki zagranicznej NRD, stwierdzić trzeba, że są one z jednej strony kształtowane przez ogólne zasady polityki zagranicznej państw socjalistycznych, z drugiej zaś przez fakt, że drugie państwo niemieckie — Republika Federalna — stojąc na stanowisku jedyne go prawnego reprezentanta całych Niemiec, przejawia wrogi stosunek do NRD, stawiając sobie za główny i najbliższy cel swej polityki jej wchłonięcie.

Rząd NRD, w przeciwieństwie do rządu NRF, konsekwentnie stoi na stanowisku realnego istnienia dwóch suwerennych państw niemieckich i korzystających w stosunkach międzynarodowych z zasady równouprawnienia. Rząd NRD swój program w zakresie stosunków międzynarodowych jednoznacznie już sprecyzował w chwili swego powstania. W deklaracji rządowej przedstawionej 12 października 1949 roku przez premiera Otto Grotewohla na forum Tymczasowej Izby Ludowej, czytamy:

³ Tamże, s. 174.

⁴ Tamże, s. 180—181.

⁵ Konstytucja Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Warszawa 1950.

⁶ Niemiecka Republika Demokratyczna, op. cit., s. 168.

„Naród niemiecki potrzebuje pokoju i przyjaźni, jeśli to możliwe ze wszystkimi państwami, a przede wszystkim ze Związkiem Radzieckim i państwami demokracji ludowej. (...) Rząd niemiecki gotów jest do ustanowienia przyjaznych stosunków ze wszystkimi państwami, które ze swej strony gotowe są żyć w pokoju i przyjaźni z Niemcami i uznawać nasze interesy narodowe”⁷.

Program powyższy pozostał aktualny po dziś dzień. W związku z tym, rząd NRD przejawia żywą działalność na polu szukania konkretnych rozwiązań kluczowych problemów europejskich i światowych grożących zaostreniem sytuacji politycznej.

Politykę zagraniczną NRD cechuje stała dążność do ugruntowania zasad pokojowego współistnienia i normalizacji stosunków z drugim państwem niemieckim NRF na płaszczyźnie wzajemnego poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej.

Stojąc na gruncie rzeczywistej sytuacji politycznej, jaka wytworzyła się po II wojnie światowej i zamierzając realizować szereg postanowień zawartych w poszczególnych rezolucjach Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, rząd NRD wielokrotnie wysuwał konstruktywne propozycje dotyczące unormowania problemu niemieckiego i podjęcia przez oba państwa niemieckie zobowiązania o całkowitym wyrzeczeniu się broni atomowej.

Aktywność dyplomatyczna NRD na odcinku powyższych spraw zakłada osiągnięcie następujących celów⁸:

1. oba państwa niemieckie podejmą zobowiązanie o wyrzeczeniu się zbrojeń nuklearnych i udziału w dysponowaniu bronią atomową w jakiegokolwiek formie;
2. oba państwa niemieckie uznają istniejące granice w Europie;
3. oba państwa niemieckie w interesie pokoju i bezpieczeństwa europejskiego, nawiążą stosunki dyplomatyczne ze wszystkimi państwami — członkami Układu Warszawskiego i NATO;
4. oba państwa niemieckie wyrażą gotowość rokowań nad sprawą rozbrojenia w Niemczech;
5. oba państwa niemieckie uroczyście wyrzekną się posunięć i zarządzeń, które stanowią przeszkodę na drodze do przezwyciężenia ich podziału i utrudniających zjednoczenie;
6. oba państwa niemieckie przystąpią do rokowań mających na celu normalizację stosunków między nimi i ich obywatelami.

Tak, mniej więcej, można by zarysować niezbędne przesłanki likwidacji przyczyn, dla których skomplikowany problem niemiecki stanowi zagrożenie dla pokoju. Jednakże ten sam problem ma także szerszy aspekt. Jego należyte rozwiązanie uzależnione jest w poważnej mierze od ogólnej atmosfery międzynarodowej w Europie, od rozwiązania innych spornych problemów, jak też od udziału w ich rozwiązywaniu wszystkich państw kontynentu.

W przedstawionych przez rząd NRD propozycjach, zawarta jest obszerna analiza przyczyn utrzymywania się stanu napięcia w stosunkach pomiędzy państwami europejskimi. Jest bowiem faktem — stwierdza rząd NRD — że

⁷ Tamże, s. 181—182.

⁸ Literatura dotycząca tej problematyki jest b. obszerna. Przykładowo można tu wskazać: Stefan Doernberg, NRF i bezpieczeństwo europejskie „Sprawy Międzynarodowe” 1968 nr 10, s. 29—40; Geschichte der Aussenpolitik der Deutschen Demokratischen Republik. Abriss. Berlin 1968, s. 249—268; Otto Winzer, Deutsche Aussenpolitik des Friedens und des Sozialismus. Berlin 1969; Joachim Krüger, Die Deutsche Demokratische Republik ringt um die Abrüstung. „Deutsche Aussenpolitik” 1965 nr 11, s. 1275—1285; Józef Muszyński, Propozycje rządu NRD w sprawie rozwiązania problemu niemieckiego i zabezpieczenia pokoju w Europie. „Przegląd Zachodni” 1966 nr 2, s. 361—367.

istnieje nadal jeszcze szereg nierozwiązanych problemów, które w poważnym stopniu obciążają stosunki pomiędzy wieloma państwami europejskimi. Co więcej, stan ten może ulec niebezpiecznemu zaostrzeniu, głównie z przyczyn o charakterze militarnym. Istnienie w Europie przeciwstawnych sojuszków wojskowych oraz zabiegi poszczególnych państw o uzyskanie broni atomowej czy to od partnerów, czy przez udział we współdecydowaniu o jej użyciu, sprawia, że kwestia powstrzymania wyścigu zbrojeń i zapobieżeniu wojnie, wysuwa się na plan pierwszy pośród spraw wymagających szybkiego porozumienia. Gwałtowny rozwój techniki wojennej i postępujące doskonalenie broni masowego zniszczenia, pogłębia jeszcze znaczenie tego zagadnienia dla ludzkości. Wybuch bowiem konfliktu zbrojnego, w którym doszłoby do użycia broni atomowej lub raketowej miałyby nieobliczalne skutki dla kontynentu europejskiego i spowodowałyby totalną zagładę ludności oraz zniszczenie dóbr materialnych i kulturalnych na tym obszarze. Istnieje więc konieczność powstrzymania procesu zaostrzenia się sytuacji politycznej w interesie wszystkich krajów europejskich. Powinno to nastąpić poprzez poprawę wzajemnych stosunków między państwami.

Rząd NRD, widzi możliwości usunięcia przyczyn stanu napięcia w stosunkach międzynarodowych państw europejskich, w przyjęciu następujących założeń:

1. Europa musi przede wszystkim sama uregulować swoje sprawy i sama usunąć wszystko to co utrudnia wzajemne zbliżenie, zrozumienie oraz nawiązanie współpracy.
2. Następnym warunkiem stworzenia przesłanek umożliwiających postęp na drodze do odprężenia i rozwoju współpracy między państwami europejskimi musi być wzajemne poszanowanie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej wszystkich państw kontynentu. Realizacja tego postulatu stanowiłaby istotny wkład do wykonania uchwalonej na XX sesji Zgromadzenia Ogólnego NZ rezolucji o popieraniu współpracy państw europejskich⁹. Odprężenie w stosunkach międzynarodowych oraz współpraca oparta na zasadach równorzędności mogłaby ułatwić zwołanie międzynarodowej konferencji poświęconej sprawom utrwalenia bezpieczeństwa europejskiego.

Normalizacja stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych między państwami europejskimi oraz postęp na drodze do osiągnięcia odprężenia międzynarodowego miałyby niewątpliwie doniosły wpływ na stosunki między dwoma państwami niemieckimi. Z kolei zaś normalizacja na gruncie niemieckim stanowiłaby poważny krok w usunięciu impasu w stosunkach między państwami Europy wschodniej i zachodniej.

Państwa europejskie we wzajemnych stosunkach muszą wykreślić wojnę i przymus jako narzędzie swej polityki. Wszelkie sporne kwestie winny być rozwiązywane środkami pokojowymi, a zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne każdego z państw musi być w pełni przestrzegana. Kierując się w swej polityce powyższymi wskazaniem, rząd NRD zadeklarował pełną gotowość uczestniczenia w rozwiązywaniu spraw bezpieczeństwa europejskiego i współpracy międzynarodowej. Jednocześnie, rząd NRD wymienił sprawy,

⁹ Rezolucja w sprawie popierania współpracy państw europejskich o odmiennych ustrojach politycznych i społecznych przyjęta została jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne NZ 18 grudnia 1965 r. Rezolucja wzywa rządy wszystkich państw europejskich do wzmożenia starań o poprawę wzajemnych stosunków celem stworzenia atmosfery wzajemnego zaufania, sprzyjającej skutecznemu rozwiązywaniu problemów odprężenia w polityce europejskiej i światowej. Inicjatorem projektu tej rezolucji była Rumunia.

które przede wszystkim winny się stać przedmiotem rokowań i porozumień między państwami naszego kontynentu. Są to następujące sprawy:

1. doprowadzenie do stopniowego odprężenia politycznego w Europie poprzez porozumienie się o ograniczeniu zbrojeń, a w szczególności o wyrzeczeniu się przez wszystkie nie posiadające broni atomowej państwa starań o jej pozyskanie w jakiegokolwiek postaci;
2. respektowanie istniejących granic i ścisłe przestrzeganie ich nienaruszalności, jak też wyrzeczenie się wszelkich dążeń do ich rewizji;
3. normalizacja stosunków między wszystkimi państwami europejskimi, łącznie z obu państwami niemieckimi.

Istnienie napięcia międzynarodowego w Europie nie zostało wywołane faktem egzystencji dwóch państw niemieckich, lecz przede wszystkim określoną polityką kół zachodnioniemieckich, które stawiają sobie za cel wcielenie NRD do NRF i aby to osiągnąć forsują zbrojenia konwencjonalne i nuklearne oraz wywierają nacisk na inne kraje europejskie i pozaeuropejskie aby uznały one NRF za jedynego prawowitego przedstawiciela Niemiec.

Koła rządowe NRF, występując przeciwko propozycjom wysuwanych przez NRD, lansują pogląd, że nie mają one szans realizacji, gdyż „władze wschodnioniemieckie pragną przez te propozycje implikować międzynarodowe uznanie, które odrzuca Niemiecka Republika Federalna”¹⁰. Polemizując w NRD z tym poglądem tak charakterystycznym dla strony zachodnioniemieckiej, podkreślano iż:

1. popieranie tej tezy niweczy możliwość postępu w sprawach, których dotyczą propozycje wysuwane przez rząd NRD;
2. odnośnie zagadnienia uznania, jest faktem, że wiele państw poprzez bezpośrednie i rzeczywiste kontakty od dawna już istnienie NRD jako suwerennego państwa uznały;
3. dla bezpieczeństwa europejskiego największe zagrożenie stanowi nierealistyczna polityka rządu NRF, odrzucająca możliwość uwzględnienia propozycji NRD i starająca się podporządkować interesy państw europejskich swym antypokojoowym celom.

Omawiając aktywność polityki zagranicznej NRD w sprawach dotyczących zachowania i utrwalenia pokoju, nie można pominąć jej wkładu w prace Komitetu Rozbrojeniowego 18 państw¹¹. NRD, choć nie jest członkiem tego Komitetu, szereg razy wносиła na jego forum oświadczenia dotyczące spraw rozbrojenia, a w szczególności wyrzeczenia się broni atomowej przez oba państwa niemieckie¹².

Uchwalona na XX sesji Zgromadzenia Ogólnego rezolucja w sprawie nierozpowszechniania broni nuklearnej nakłada na oba państwa niemieckie szczególne obowiązki w zakresie usuwania przeszkód w realizacji tego zakazu

¹⁰ Zob. „Neues Deutschland” z 11. II. 1966.

¹¹ Komitet Rozbrojeniowy 18 państw utworzony został na podstawie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego NZ z 20 grudnia 1961 r. W jego skład wchodzi następujące państwa: Bułgaria, Czechosłowacja, Polska, Rumunia i ZSRR — reprezentujące Wschód; Francja, Kanada, USA, W. Brytania i Włochy, jako przedstawiciele Zachodu oraz Birma, Brazylia, Etiopia, India, Meksyk, Nigeria, Szwecja i ZRA, jako państwa neutralne reprezentujące główne regiony geograficzne. Komitet podjął działalność z dniem 31 marca 1962 r. Francja nie uczestniczy w pracach Komitetu.

¹² Zob. m. in. pierwsze memorandum rządu NRD skierowane 26 marca 1962 r. do członków Komitetu Rozbrojeniowego 18 państw (Tekst: „Zbiór Dokumentów” 1962 nr 1/2, ss. 324—328). W lutym 1964 r. delegacja NRD przedstawiła Komitetowi dokument zawierający projekt układu między NRD i NRF w sprawie całkowitego wyrzeczenia się przez oba państwa niemieckie broni atomowej. Już wcześniej, projekt ten, wraz z listem przewodniczącego Rady Państwa NRD — W. Ulbrichta do kanclerza NRF — L. Erharda, został 6 stycznia 1964 r. przekazany rządowi zachodnioniemieckiemu (tekst: „Zbiór Dokumentów” 1964 nr 1, s. 1—7).

i utrudniających zawarcie powszechnego porozumienia w tej sprawie¹³. W oparciu o tę rezolucję, rząd NRD zwracał się wielokrotnie do rządu NRF z wezwaniem o stworzenie warunków umożliwiających podjęcie następujących kroków:

1. wyrzeczenia się przez oba państwa niemieckie posiadania lub dysponowania bronią atomową pod jakąkolwiek postacią;
2. podjęcia wspólnego działania na rzecz usunięcia istniejących jeszcze przeszkód na drodze do zawarcia powszechnego układu o nierozpowszechnianiu broni jądrowej;
3. potraktowanie obopólnego wyrzeczenia się broni atomowej jako istotne zapoczątkowanie i wkład obu państw niemieckich do powszechnego rozbrojenia i rozwoju procesu ich zjednoczenia.

Rząd NRD, w związku z tym, zakomunikował Komitetowi Rozbrojeniowemu 18 państw o gotowości zaciągnięcia zobowiązania o wyrzeczeniu się dysponowania bronią jądrową, gdy podobnej treści zobowiązanie podejmie rząd NRF. Z oświadczeń rządu NRD skierowanych do tego Komitetu wynika również, iż państwo to zabiega o całkowite usunięcie z terytorium niemieckiego zmagazynowanych tam broni jądrowych. Ponadto rząd NRD wystąpił do Komitetu Rozbrojeniowego i do Zgromadzenia Ogólnego NZ z prośbą aby te międzynarodowe organa zażądały od mocarstw atomowych udzielenia gwarancji narodowi niemieckiemu, iż terytorium Niemiec nie będzie nigdy obiektem ataku atomowego.

Istnieje ścisły związek postępu w sprawie rozbrojenia ze sprawą przywrócenia jedności Niemiec. Dlatego zabiegi rządu zachodniemieckiego o uzyskanie dostępu do broni jądrowej i wykorzystanie jej jako instrumentu szantażu przeciwko NRD i innym państwom europejskim uniemożliwiają zbliżenie pomiędzy obu państwami niemieckimi i pogłębiają jeszcze istniejący rozłam narodu.

Drugim, obok postępu w dziedzinie rozbrojenia i zakazu rozpowszechniania broni atomowej, niemniej ważnym czynnikiem wywierającym decydujący wpływ na postęp w kwestii zjednoczenia Niemiec, jest całkowita akceptacja istniejącej granicy polsko-niemieckiej jako ostatecznej i nienaruszalnej. Stanowisko takie było przez rząd NRD wielokrotnie wyrażane. I tak np. w wywiadzie udzielonym korespondentowi agencji AFP 14 lutego 1966 roku przewodniczący delegacji NRD na rozmowy rozbrojeniowe w Genewie stwierdził między innymi:

„Granica na Odrze i Nysie została ustanowiona przez sojuszników jako ostateczna granica PRL. Została ona przez rząd NRD uznana i zatwierdzona w układzie państwowym jako obowiązująca z punktu widzenia prawa międzynarodowego. Każdy plan przywrócenia niemieckiej jedności narodowej musi więc posiadać założenie, że granica ta jest ostateczna i nienaruszalna. W sprawie tej istnieje całkowita zgodność nie tylko pomiędzy rządami NRD i PRL, lecz także z wieloma innymi rządami europejskimi”¹⁴.

¹³ Uchwalona 19 listopada 1965 r. przez Zgromadzenie Ogólne NZ rezolucja w sprawie nierozpowszechniania broni nuklearnej, zredagowana została przez 8 państw neutralnych, wchodzących w skład Komitetu Rozbrojeniowego 18 państw. Treść rezolucji stanowi kompromis między projektami z jakimi wystąpiły Związek Radziecki i Stany Zjednoczone. W głosowaniu na forum Zgromadzenia Ogólnego została ona przyjęta 99 głosami przy 5 wstrzymujących się. Rezolucja wzywa wszystkie państwa do spieszego zawarcia układu o nierozpowszechnianiu broni nuklearnej oraz zaleca Komitetowi Rozbrojeniowemu 18 państw podjęcie w pierwszej kolejności rokowań nad zawarciem takiego układu. Rezolucja ustala przy tym ogólne zasady, jakie winien układ ten uwzględniać.

¹⁴ „Neues Deutschland” z 15. II. 1966.

Nowa konstytucja NRD z 6 kwietnia 1968 roku, stwierdza w art. 6 ustęp 4, że:

„Niemiecka Republika Demokratyczna dąży do utworzenia systemu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie i trwałego porządku pokojowego na całym świecie. Popiera ona sprawę powszechnego rozbrojenia”¹⁵.

Propozycje NRD dotyczące odprężenia w stosunkach międzynarodowych i powstrzymania wyścigu zbrojeń są więc faktycznie wprowadzaniem w życie przepisu konstytucji. Ten wymóg konstytucyjny znajduje również odbicie w zabiegach rządu NRD osiągnięcia normalizacji stosunków między obu państwami niemieckimi, w poparciu planów utworzenia strefy bezatomowej w Europie, pozytywnym stanowisku wobec inicjatyw ONZ w sprawach dotyczących powszechnego rozbrojenia i ogólnej poprawy atmosfery w stosunkach między państwami. To dążenie do aktywnego współuczestnictwa w rozwiązywaniu palących problemów współczesnej polityki międzynarodowej stanowiło też jeden z motywów wysuniętego przez NRD w 1966 roku wniosku o przyjęcie jej w poczet członków Organizacji Narodów Zjednoczonych¹⁶.

Wspomnieć wreszcie trzeba o zawartych w umowach międzynarodowych, zwłaszcza sojuszniczych NRD, postanowieniach nakładających na sygnatariuszy obowiązek aktywnej działalności na rzecz pokojowego rozwoju stosunków międzynarodowych. Wymóg taki zawarty jest np. w art. 2 Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej zawartego w Warszawie 15 marca 1967 roku między NRD i Polską¹⁷. Artykuł ten brzmi:

„Wysokie Umawiające się Strony będą nadal prowadzić politykę pokojowego współistnienia państw o odmiennych ustrojach społecznych, kontynuować zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych swe wysiłki dla zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa, zmniejszenia napięcia międzynarodowego, zaprzestania wyścigu zbrojeń i osiągnięcia rozbrojenia oraz nadal przeciwstawiać się kolonializmowi i neokolonializmowi we wszelkiej postaci”.

Podczas uroczystości podpisania tegoż Układu I Sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka i I Sekretarz KC SED Walter Ulbricht podkreślili wspólnotę interesów Polski i NRD w dążeniu do zapewnienia pokoju w Europie i stanowczemu przeciwstawieniu się niebezpieczeństwu sił odwetowych NRF.

Oceniając rolę Układu W. Gomułka stwierdził, że:

„Znaczenie tego układu wykracza poza nasze dwustronne stosunki. Układ nasz stanowi także ważny czynnik pokoju i bezpieczeństwa w Europie”¹⁸.

Poddając ostrej krytyce dotychczasową politykę rządu NRF, Władysław Gomułka ponownie podkreślił, iż niezbędnym warunkiem utrwalenia pokoju

¹⁵ Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 6. IV. 1968. „Gesetzblatt der DDR”, Teil I, nr 8, s. 199 i n. Komentarz do art. 6 ust. 4, zob.: Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik. Dokumente — Kommentare. Herausgegeben von Klaus Sorgenicht, Wolfgang Weichert, Tord Riemann, Hans-Joachim Semler. Band 1. Berlin 1969, s. 299—300. W literaturze polskiej omówienie konstytucji NRD z 1968 r., zob.: Lech Janicki, Nowa konstytucja Niemieckiej Republiki Demokratycznej. „Państwo i Prawo” 1969 nr 8/9, s. 280—299.

¹⁶ Przewodniczący Rady Państwa NRD, W. Ulbricht, przesłał 28 lutego 1966 r. sekretarzowi generalnemu ONZ — U Thantowi, pismo zawierające wniosek o przyjęcie NRD do ONZ i zapewnienie o gotowości NRD do respektowania wszystkich postanowień wynikających z Karty NZ. Pismo to zostało doręczone sekretarzowi generalnemu NZ za pośrednictwem stałego przedstawiciela Polski w ONZ. 1 marca, rzecznik sekretarza generalnego potwierdził otrzymanie wniosku NRD o przyjęcie do ONZ i zakomunikował, iż sekretarz generalny skierował ten wniosek — zgodnie z przyjętą procedurą — do Rady Bezpieczeństwa. (Dokumentacja dotycząca spraw NRD-ONZ zgromadzona została w wydanej przez MSZ NRD „Białej Księdze”: Die Deutsche Demokratische Republik und die Organisation der Vereinten Nationen. b.d.w., s. 181). Wniosek NRD został odrzucony wskutek stanowiska zajętego przez trzy mocarstwa zachodnie. Zob.: „Zbiór Dokumentów” 1966, nr 3, s. 281, 291—293.

¹⁷ „Trybuna Ludu” z 16. II. 1967.

¹⁸ Tamże.

i bezpieczeństwa w Europie, jak również normalizacji stosunków między NRF, a państwami socjalistycznymi, jest odstąpienie NRF od roszczeń do wyłącznego reprezentowania Niemiec jako całości i uznanie NRD za w pełni suwerenne państwo niemieckie. Jednak, jak dotychczas, polityka rządu zachodnio-niemieckiego, nie uległa zmianom co do jej zasadniczych celów.

„W tej sytuacji — powiedział Władysław Gomułka — Niemiecka Republika Demokratyczna stała się państwem niezbędnym, potrzebnym w Europie. Wrosła ona w europejską strukturę państwową, stała się jej częścią składową. Istnienie, rozwój i stabilizacja NRD, jako niemieckiego państwa socjalistycznego stanowi podstawowy warunek pokoju i bezpieczeństwa w Europie...

Czy wobec tego należy wykreślić w ogóle perspektywiczną możliwość zjednoczenia Niemiec? Nie. Ten problem rozwiąże historia. Warunki w jakich może dojść do zjednoczenia obu państw niemieckich powstaną wówczas, kiedy w Europie zagwarantowany zostanie trwały pokój. Toteż wszystko, co temu sprzyja, sprzyja także otwarciu historycznej drogi prowadzącej do zjednoczenia Niemiec. Jednocześnie wszystko, co szkodzi interesom pokoju pociąga za sobą utrwalenie podziału Niemiec”¹⁹.

---

¹⁹ Tamże.